

УДК 378(477)

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi46.113>

Кобрій О. М.,
orcid.org/0000-0003-3098-5878

ЗМІСТОВІ НАПРЯМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті на основі принципів гуманізації й демократизації освіти та інтеграції освітньої діяльності в європейський інформаційний простір як базових процесів, які відкривають можливості прогресивних змін у сучасній системі освіти, забезпечують вивільнення творчого потенціалу особистості, визначені основні змістові напрями педагогічної підготовки вчителя у закладах вищої освіти. Виявлено вплив гуманістичної та демократичної тенденцій на формування на цій основі якісно нових суб'єктно-суб'єктних стосунків особистості з усіма учасниками освітнього процесу, розвиток у неї почуття відповідальності за власну діяльність, самоініціативності як основної рушійної сили прогресу особистості, гармонійне становлення студентів.

Обґрунтовано, що зовнішнім виявом таких перетворень є пріоритет моралі, відхід від диктатури людини над людиною і реалізація права людини на вибір предмета, способів діяльності, позитивна мотивація діяльності, вдосконалення її здібностей; посилення практичного та виховного спрямування дисциплін соціального змісту, які забезпечують мовно-літературну освіту. Наголошено на необхідності застосування до змісту вищої освіти т. зв. діяльнісного підходу, що створює умови для демократичної побудови змісту освіти та означає забезпечення різномірним матеріалом (з метою врахування особливостей навчання й виховання дітей з різними здібностями, потребами), профільність навчання, поглиблене вивчення окремих дисциплін, здатність користуватися інформацією, самостійно аналізувати процеси та явища, що відбуваються навколо, розв'язувати творчі завдання, пристосовуватись до нових умов, мати можливості нестандартно підходити до розв'язання життєвих проблем. Відображення різномірного змісту освіти у різномірних підручниках, програмах, посібниках дає змогу реалізувати добрі умови для вибору змісту завдань.

Ключові слова: гуманізація, демократизація, інтеграція, європейський інформаційний простір, творчий потенціал, гармонійне становлення особистості, змістові напрями, педагогічна підготовка вчителя, заклади вищої освіти України.

Постановка проблеми. Задля подолання віддаленості традиційного змісту освіти від інтересів молодих людей і суспільства потрібні принципово нові підходи до його визначення, які забезпечують людині можливість гідно жити і працювати, продовжувати освіту, ґрунтуються на комплексності наукових досліджень та універсальних способах мислення і діяльності, сприяють примноженню національної культури, закладають гарантії прогресу й оновлення суспільства, які визначені культурним досвідом, необхідним для самонавчання, самовиховання, саморозвитку самовизначення кожної особистості. Вихід освіти на рівень міжнародних стандартів визначається програмою Болонського процесу (українські заклади вищої освіти активно входять у нього).

Зрештою, гуманізація та демократизація як головні тенденції розвитку сучасного суспільства вимагають активного сприяння розбудові інноваційних освітніх закладів, відображення у змісті освітніх дисциплін орієнтирів виховання конкурентоздатної, компетентної, соціально мобільної особистості. Якщо функція педагога зводиться до створення умов для формування чіткої позиції студента, коли викладач зможе підказати раціональне самовизначення, допомогти у виборі чогось при збереженні

* © Кобрій О.М.

права на сам вибір, то перебіг багатьох перетворень у сучасній освіті здійснюється в межах формування у свідомості молодих людей самостійності, активності, розвитку індивідуальності.

Аналіз досліджень. Питання якісної перебудови змісту освіти висвітлюють такі сучасні педагоги, як В. Андрущенко, І. Зязюн [3], С. Ніколаєнко [4] (аналізують модернізаційні процеси у вищій школі та пов'язують педагогічну підготовку студентів із передбаченням впливу на неї загальноосвітніх тенденцій і суспільних процесів), І. Бех [1] (розглядає особистісно зорієнтований підхід в освіті), О. Вишневський [2] (характеризує цінності становлення особистості), О. Глузман, І. Богданова (розкривають тенденції розвитку педагогічної освіти), О. Корсакова, С. Трубачова (захищають ідею перетворювальної діяльності), Б. Степанишин, А. Фурман [8] (акцентують на необхідності формування творчого мислення та самостійності студентів) та ін. Усі ці напрями стосуються змісту вищої освіти, і у цьому зв'язку цінними є дослідження процесів самонавчання (Г. Селевко), самовиховання (Н. Вишнякова), саморозвитку (В. Шевченко), а також обґрунтування необхідності забезпечення для особистості статусу суб'єкта (Т. Завгородня, О. Кобрій, С. Золотухіна, М. Чепіль та ін.), визначення змісту базової педагогічної підготовки (В. Шахов [10]). Педагоги зосереджують увагу майбутніх фахівців на їхній компетентності, а не на інформатизації, обґрунтовують необхідність розкриття важливих педагогічних умов формування якісного змісту підготовки вчителя.

Сучасний стан розвитку проблеми визначення основних змістових напрямів педагогічної підготовки вчителя у закладах вищої освіти України свідчить про недостатню увагу до неї у зв'язку з необхідністю наближення змісту освіти до потреб та інтересів молоді в сучасному суспільстві, впливом на нього загальноосвітніх тенденцій. Існує низка актуальних питань формування якісного змісту підготовки фахівців різних спеціальностей, які сьогодні достатньо не висвітлені. Не проводилося системне обґрунтування напрямів удосконалення цього змісту, що має відобразитися в нових програмах чи підручниках.

Мета статті полягає у тому, щоб на основі гуманізації та демократизації освіти та інтеграції освітньої діяльності в європейський інформаційний простір як базових процесів, що супроводжуються прогресивними змінами, творчими процесами у сучасній системі української освіти, визначити основні змістові напрями педагогічної підготовки вчителя у закладах вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні зміст освіти не можна розуміти як систему знань (умінь, навичок) й орієнтуватися лише на їхнє засвоєння [2, с. 550]. Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти основними напрямками оновлення змісту освіти є: особистісна орієнтація системи освіти, пріоритет загальнолюдських і національних цінностей, забезпечення якості освіти на основі новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики. Реформування змісту освіти передовсім означає перенесення акценту на духовно-моральні цінності, (найголовнішим орієнтиром перебудови змісту української освіти є орієнтація на духовно-моральну й емоційну сфери у структурі особистості), створення сприятливих умов для виявлення здібностей кожної людини, для її самовизначення і самореалізації, подолання стійкого небажання вчитися.

Відтак виявом справжньої гуманізації змісту освіти є зосередженість на актуальних і перспективних інтересах людини, створення умов для індивідуалізації та диференціації освітнього процесу. Взагалі дисципліни, які репрезентують людину, сприяють формуванню її порядності, сприяють гуманізації змісту освіти та допомагають орієнтуватися на духовно-моральні цінності. Гуманітаризація інформації здійснюється шляхом нарощування питомої ваги предметів гуманітарного та естетичного циклів [2, с. 118–119]. Адже важливо надати їм виразного культурологічного та життєвого значення як засобу комунікації, розвитку, самовираження особистості та утвердження у суспільстві і посилити їхню гуманітарну

спрямованість (передовсім переконливе розкриття ролі людини у світі), забезпечити пізнання ціннісних орієнтацій у духовно-емоційному житті українців, що також допоможе забезпечити їхній духовно-моральний розвиток, стати засобом формування людяності.

Базовий навчальний план унормовує основні параметри організації освітнього процесу, його тривалість, розподіл часу за роками навчання, освітніми галузями, інваріантною та варіативною складовими. Інваріантна складова визначає зміст загальнокультурної, загальнонаукової і технологічної підготовки молоді, прилучення її до загальнолюдських і національних цінностей. Ця складова визначається на державному рівні і є єдиною для всіх навчальних закладів системи загальної середньої освіти. Профільність навчання досягається через варіативну частину і поглиблене вивчення окремих предметів в інваріантній частині змісту. Такий підхід створює умови для збереження стандартів освіти.

Задля формування індивідуальної освітньої траєкторії для здобувачів освіти, звісно, важливо реалізувати можливості власного вибору дисциплін (йдеться про вибіркові компоненти), виконання навчально-наукової роботи за індивідуальним планом чи його зміни за погодженням із викладачами, отримання наукового консультування (методичного і змістовного), забезпечення права на академічну мобільність у плані його реалізації на базі інших закладів вищої освіти України та інших держав, гнучкої організації навчання (через різні форми – очну, вечірню, заочну) тощо. Підтвердивши рівень знання іноземної мови на рівні С1 Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, студент також має право на зарахування відповідних кредитів.

Національне обличчя освітніх закладів забезпечуватиметься якісним викладанням дисциплін, що виявляють культурно-історичні (в т. ч. регіональні) традиції та втілюють досвід народу. І важливим пріоритетом освіти має бути подолання обмеженості, розкриття національного характеру усіх освітніх установ, забезпечення національної та регіональної своєрідності освіти при збереженні її відкритості щодо міжнародного спілкування, взаємозбагачення національних культур.

Питання національного виховання студентів потребують відповідної підготовки українських кадрів для навчальних закладів, конструювання змісту навчальних дисциплін, який би відображав українські традиції, історію, мову, характер народу тощо, а також виконання завдань, що стосуються української системи виховання, – забезпечення особистісної орієнтації (яка відповідає загальній меті освіти, потребам самовдосконалення, самореалізації, актуалізує ціннісно-мотиваційну сферу кожної особистості та відображається у змісті інформації), нарощування творчих елементів, диференціації та індивідуалізації, комплексності, цілісності та інтегративності знань, що складають основу педагогічної підготовки вчителя та допомагають систематизувати й узагальнювати відповідну інформаційну базу.

Зміст вищої освіти не є процесом, однак допомагає забезпечити освітній процес і відповідає на питання, що засвоїти, якими якостями студенти повинні оволодіти. Інакше кажучи, зміст освіти допомагає реалізувати різні прогресивні зміни у свідомості й поведінці людини, вказує на певні можливості, орієнтири, плани.

Коли ж студент, включений в освітній процес, має статус суб'єкта і впливає на об'єкт, взаємодіє з ним, то педагог (також завдяки статусу суб'єкта) виконує свою ділянку роботи, а відтак організовує освітній процес. І якщо обидва учасники освітнього процесу наділені статусом суб'єкта діяльності, то кожен із них має свою сферу діяльності. За цих умов спостерігається безумовна рівність у праві на повагу, довір'я один до одного, доброзичливе ставлення, взаємна вимогливість, які спрямовують їхню співпрацю (будується суб'єкт-суб'єктні стосунки). Відтак необхідно виявляти потенційні нахили особистості та стимулювати прояв самостійних кроків у певному виборі (змісту

дисциплін чи занять), що допоможе забезпечити цілковиту свободу, яка є джерелом творчих ініціативних дій.

Зрозуміло, що тут передовсім важливо виявити індивідуальні вподобання кожного, провести спостереження за тим, наскільки швидко студенти оволодівають відповідними навичками, наскільки легко досягають успіху чи виявляють самостійність (і творчість у власній діяльності) тощо. Це слугує основою для передбачення можливих варіантів самостійних дій особистості [5, с. 125]. Адже цінними є самостійний аналіз навколишніх явищ і процесів, вміння користуватися інформацією і розв'язувати творчі завдання, пристосовуючися до інших умов, готовність до нестандартного розв'язування життєвих проблем, що означає необхідність урахування досвіду різних способів мислення (й діяльності), забезпечення саморозвитку й самовизначення, відповідності запитам практики й соціальному досвіду.

Так, спеціалізовані концептуальні знання, що включають наукові здобутки у конкретній галузі і є основою для проведення досліджень, здобувачі вищої освіти отримують під час вивчення дисциплін циклів загальної та професійної підготовки вчителя. Студенти в різноманітних життєвих ситуаціях оволодіватимуть різними доступними способами оперування базовою інформацією, самостійної постановки цілей (і їхнього досягнення). Все це виявляється: у здатності самостійно аналізувати ситуацію, працювати на перспективу тощо. Потрібні установка на сприйняття чітких фактів, здатність активізувати власний чуттєвий досвід для осмислення нової ситуації (через зіставлення, аналіз, узагальнення й розмірковування над фактами). До того ж, необхідно створити умови для творчої діяльності студентів. Лише проблемні ситуації, задачі можуть активізувати таку творчу діяльність, коли будуть напружуватися мислення, увага, фантазія, а не лише пам'ять [2, с. 103–104].

Вважається, що збільшення обсягу інформації не веде до поліпшення навчання і підготовки у навчальному закладі [там само, с. 113]. В. Кремень підкреслює необхідність переорієнтації змісту дисциплін при засвоєнні великого обсягу інформації у вищій школі в напрямі спрямування на практичне їх застосування, а також формування т. зв. самодостатньої особистості, коли завдяки статусу студента (і викладача, їхнім стосункам) зумовлюються важливі зміни у змісті освіти.

Сьогодні потреба модернізації змісту вищої освіти зумовлена тенденцією забезпечення якісної освіти впродовж усього життя. З цього приводу С. Ніколаєнко зазначає: «Висока якість освіти передбачає взаємозв'язок освіти і науки, педагогічної теорії та практики і визначається стандартами освіти, оцінкою якості освітніх послуг суспільством. Держава спільно з громадськістю здійснює перманентний моніторинг якості освіти, забезпечує його прозорість, сприяє розвитку громадського контролю» [4, с. 180]. Така лінія у змісті педагогічної підготовки доповнюється персоніфікацією в індивідуальному режимі, відповідає логіці становлення студента як суб'єкта життєдіяльності (він бере активну участь у цьому процесі). Зміст міні-підручника чи освітньої програми має орієнтуватися, за А. Фурманом, на проектно-пошукову активність суб'єктів пізнання, коли «знання стає власним здобутком» [8, с. 44].

Отже, демократизація змісту вищої освіти передбачає дію т. зв. діяльнісного підходу. Діяльнісний підхід означав насправді лише необхідність включення людини у виготовлення суспільно цінного продукту, який часто був носієм деформації стосунків чи спотворення результатів, строго регламентованої діяльності у рамках контролю, планування, дрібних вказівок тощо. Оскільки носієм діяльності, за О. Леонтьєвим, є особистість, то застосування до визначення змісту підготовки вчителя діяльнісного підходу дає можливість домогтися балансу між засвоєнням інформації й розвитком особистості (у процесі самостійної роботи). Звідси й реальна можливість розвантаження освітнього процесу (прикладом побудови навчальних занять у рамках реалізації діяльнісного підходу може бути «модульне навчання»).

Відтак, якісний зміст освіти позначається на її результатах у вигляді інформованості, розвитку і виховання студента. Збалансування навчання, розвитку і виховання, за О. Вишневським, забезпечується шляхом розвантаження навчання, звільнення від перенасичення освітнього процесу інформацією і використання технологій, які наближають до поєднання всіх трьох складових освітнього процесу [2, с. 404–408]. У навчальних посібниках відповідно головне місце будуть займати задачі (різного рівня складності), а не інформація.

Зі свідомим оволодінням педагогічною підготовкою та застосуванням відповідних знань у практичній діяльності, що характеризують високий рівень фахової діяльності, пов'язана педагогічна компетентність. Її критеріями педагоги вважають гуманність та професійну компетентність [10, с. 312]. Професійні компетенції студентів задля забезпечення індивідуалізації навчання (відповідно до Болонського процесу) із урахуванням регіональних і галузевих особливостей визначають специфіку спеціалізації, перелік вибіркових дисциплін (циклів гуманітарної, природничої, суспільної чи економічної підготовки).

Сьогодні важливо орієнтуватися не лише на засвоєння певних знань; потрібно забезпечити студентів навичками самостійного опрацювання інформації та вмінням адекватно використовувати її. До того ж, засвоєвана інформація повинна узгоджуватися із наступними творчими завданнями [2, с. 117]. Адже необхідна підготовка компетентних фахівців у галузі освітньої діяльності, спроможних входити в конкурентне середовище. Критеріями педагогічної майстерності традиційно вважають доцільність, продуктивність, діалогічність як характер стосунків, оптимальність, творчість [10, с. 313].

Засвоєння досвіду майбутньої фахової діяльності (шляхом практичного використання теоретичних знань) забезпечать вирішення конкретних професійних завдань [9, с. 112], моделювання навчально-виховних ситуацій [10, с. 347]. Якщо компетентність, крім знань (умінь, навичок), включає ціннісні орієнтації, готовність до діяльності [7, с. 23–26], то вимога забезпечення якості інформації пов'язана з орієнтацією на формування компетентності, яку психологи і педагоги вважають важливою характеристикою вчителя.

Педагог у разі переходів до зрозумілого (від незрозумілого), стійкого (від нестійкого), через що наявність незрозумілого веде до індивідуальної неповторності, творчого використання на практиці й стимулює перебудову уже відомих способів дії, пошук нових комбінацій, навчає досвіду реагування на невдачі та незадоволення у випадках поразки. До того ж, високий рівень сформованості творчого мислення виявляється у нових ідеях, гіпотезах, творах-роздумах, творчих роботах, які враховують можливості та здібності самого студента [9, с. 142]. Зауважимо, що тільки проблемні ситуації, задачі зможуть активізувати таку творчу діяльність, коли будуть напружуватися мислення, уявлення, увага, фантазія, а не тільки пам'ять. До того ж, наявність творчого начала передбачає орієнтацію на вдосконалення оточення і кожної особистості. Відтак проблема оновлення змісту освіти повинна розглядатися у зв'язку з активною участю в житті навколишнього середовища й пошуком засобів стимулювання самостійної творчої діяльності: пізнання світу передбачає його перетворення [2, с. 114–115].

До того ж, самостійна робота дозволяє забезпечити якісне засвоєння фактичного матеріалу, формувати уміння працювати з літературою, знаходити відповіді на проблемні запитання, творчо підходити до самостійного розв'язання завдань. У цьому зв'язку великого значення надається самостійному пошуку інформації, індивідуальній роботі на консультаціях, індивідуальних заняттях. Найвищим рівнем організації самостійної роботи є робота окремих дітей, учнів чи студентів, які виявили здібності до творчої діяльності, за індивідуальним планом.

Під час реалізації змісту педагогічної підготовки на практиці, як вважає І. Зязюн, можуть бути отримані «стійкі позитивні результати», що забезпечуються інноваційним механізмом розвитку освіти, який своєю чергою містить створення позитивної творчої атмосфери в освітньому закладі, інтерес до різних нововведень; створення належних умов для їхнього впровадження; перехід таких інновацій у постійно діючі механізми тощо. Задля розвитку «професійно-педагогічної якості» людини, для якої педагогічна творчість стає способом професійного існування, «вихід за усталені стереотипи» є обов'язковим [3].

Ефективне впровадження демократичних засад у практику освітнього процесу в цілому передбачає використання способів, які допомагають набутти соціальних та інтелектуальних навичок демократичної поведінки. Найбільш результативними, очевидно, є технології, спрямовані на створення суб'єктно-суб'єктних відносин між учасниками освітнього процесу, залучення їх до активної комунікативної взаємодії, встановлення атмосфери взаємоповаги, довіри та відповідальності (технології, які надають освітньому процесу діалогічного характеру, належать до класу інтерактивних).

За нашими спостереженнями, педагогічно ефективним є виконання завдань на найвищому рівні активності (за класифікацією Г. Ващенко), тобто з використанням екскурсійно-дослідницького, лабораторно-дослідницького, реферативно-семінарського методів навчання (а також методу проєктів, який допомагає наблизитися до життя), усіх творчих методів (творча вправа, твір, дискусія), які найбільше сприяють розвитку творчості, мислення, вольових якостей, оригінального розв'язання ситуації. Доречними у цьому зв'язку є форми самостійної роботи, які вимагають активного пошуку і творчого підходу до виконання.

Відомо також, що провідні університети світу переходять від розповідних до діяльнісних форм навчання; ширше застосовуються навчальні програми у вигляді набору варіативних модулів. Проєктування (моделювання) сучасного освітнього простору (середовища) університету стало нормою передових освітніх систем. Стає зрозумілим, чому сьогодні все більше піддається сумніву концепція лекційно-семінарського навчання як така, що не вписується в інтенсивні темпи підготовки фахівця.

За новою парадигмою, важливо створити освітнє середовище, яке б стимулювало до певної активності. Головним завданням педагога у ньому стає сформулювати здатність творчого ставлення до пізнання та створення для цього відповідних умов. Саме тому західні університети переходять на цілодобову роботу бібліотек, Інтернету та іншої інфраструктури навчання для забезпечення самостійної роботи студентів. Викладач, таким чином, виступає не в ролі аудиторної «всезнайки», а скоріше – тренера, що розробляє план гри, вправи, дає поради і контролює роботу членів команди.

На думку сучасних педагогів, інформаційні технології для освіти розвиваються і мають виконувати роль технічного засобу автоматизації пізнавальної, дослідницької, експериментальної діяльності людини, що дає змогу мобільно працювати з текстом, графічним, звуковим або відео документом, якісно «подавати» інформацію, «обробляти» її, спілкуватися зі своїми однолітками та виступати ефективним тренажером, що розвиває пізнавальну і творчу активність особистості, спонукає її приймати власні рішення, бачити їх результат, перевіряти їх правомірність. Дистанційні методи викладання з допомогою Інтернету, мультимедійних технологій тощо, підвищують демократичність освіти, її прозорість і можливість контролю та оцінки якості навчання. Дистанційні методи навчання «дають змогу зробити освітні послуги змістовними та якісними за кращими програмними курсами, у тому числі, створеними колективами авторів» [6, с. 59].

Висновки. Основними змістовими напрямками педагогічної підготовки вчителя у закладах вищої освіти України є гуманізація (в т. ч. орієнтація на національні цінності та національне виховання), демократизація, інтеграція (в європейський інформаційний

простір) інформації та посилення практичного й виховного спрямування дисциплін (у т.ч. соціального змісту), забезпечення здобувачів вищої освіти різномірним матеріалом (з метою організації профільного навчання, поглибленого вивчення інформації, її раціоналізації, створення індивідуальної освітньої траєкторії), орієнтація змісту дисциплін на майбутню діяльність, у напрямі формування здатності користуватися інформацією, розв'язувати проблемні ситуації, творчі завдання, які можуть активізувати творчу діяльність особистості, створення розумного балансу між засвоєнням інформації і розвитком особистості у процесі самостійної роботи, самостійний аналіз навколишніх явищ і процесів. Такі змістові напрями стимулюватимуть студентів до певної активності, самостійності, творчості, до побудови статусу суб'єкта діяльності та налагодження суб'єкт-суб'єктних стосунків з усіма учасниками освітнього процесу.

Жодна перебудова в освіті у напрямку демократизації неможлива без активізації самостійної роботи кожної особистості, що є учасником педагогічного процесу. Особливого значення набуває формування у молодих людей прагнення до постійної самоосвіти, творчого оволодіння найновішими досягненнями науки і техніки. Тому всі види занять повинні реалізовувати творчий підхід до організації діяльності, сприяти формуванню навичок і умінь у визначенні найраціональніших шляхів розв'язання поставлених завдань, розвитку мислення.

На перспективу важливо досліджувати шляхи реалізації завдань творчого характеру на конкретному матеріалі (з метою нарощування творчого компонента змісту освіти стосовно підготовки фахівців різних спеціальностей).

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посіб. 2-е вид., доопрац. і доп. Дрогобич : Коло, 2006. 608 с.
3. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. *Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка*. 2005. № 25. С. 13–18. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf>
4. Ніколаєнко С. М. Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства. Київ : Знання, 2005. 319 с.
5. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа. *Вибрані твори*: в 5 т. Київ : Рад. школа, 1977. Т. 4. 460 с.
6. Ткаченко В. П. Про головні завдання Болонського процесу. *Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в європейський простір вищої освіти* : монографія / за ред. В. М. Бебика. Київ: МАУП, 2004. С. 56–61.
7. Татур Ю. Г. Компетентність в структурі моделі якості підготовки спеціаліста. *Высшее образование сегодня*. 2004. № 3. С. 20–26.
8. Фурман А. Теорія і практика розвивального підручника : монографія. Тернопіль : Економічна думка, 2004. 288 с.
9. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика. *Теория и технология креативного обучения*. Москва : Изд-во МГУ, 2003. 416 с.
10. Шахов В. І. Базова педагогічна освіта майбутнього вчителя: загальнопедагогічний аспект. Вінниця : Едельвейс, 2007. 383 с.

Reference:

1. Bekh, I. D. (1998). *Osobyistisno zoriientovane vykhovannia* [Personality oriented upbringing]. Kyiv: IZMN [in Ukrainian].
2. Vyshnevskiy, O. (2006). *Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainskoi pedahohiky* [Theoretical bases of contemporary Ukrainian pedagogy]. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
3. Ziaziun, I. A. (2005). *Filosofiiia pedahohichnoi yakosti v systemi neperervnoi osvity* [Philosophy of pedagogical quality in the system of continuing education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho*

- universytetu im. I. Franka*, 25, 13–18. Retrieved from <http://eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf> [in Ukrainian].
4. Nikolaienko, S. M. (2005). *Vyshcha osvita – dzherelo sotsialno-ekonomichnoho i kulturnoho rozvytku suspilstva* [Higher education – a source of social and economic development of society]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
 5. Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Pavlyska serednia shkola* [Pavlysh secondary school]. In *Vybrani tvory: v 5 t.* [Selected works in 5 volumes]. (Vol. 4). Kyiv: Rad. shkola [in Ukrainian].
 6. Tkachenko, V. P. (2004). *Pro holovni zavdannia Bolonskoho protsesu* [On the main tasks of the Bologna process]. In *Bolonskyi protses: perspektyvy i rozvytok u konteksti intehtratsii Ukrainy v yevropeyskyi prostir vyshchoi osvity* [The Bologna process: perspectives and development in the context of Ukraine's integration into the European space of higher education] (pp. 56–61). Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
 7. Tatur, Yu. H. (2004). *Kompetentnost v strukture modeli kachestva podgotovki spetsialista* [Competency in the structure of the model of quality specialist training]. *Vysshie obrazovanie segodnia*, 3, 20–26 [in Russian].
 8. Furman, A. (2004). *Teoriia i praktyka rozvyvalnoho pidruchnyka* [Theory and practice of developmental textbook]. Ternopil: Ekonomichna dumka [in Ukrainian].
 9. Khutorskoi, A. V. (2003). *Dydaktycheskaia evrystyka* [Didactic heuristics]. In *Teoriia i tekhnologiia kreativnogo obucheniiia* [Theory and technology of creative learning]. Moscow: Yzdatelstvo MHU [in Russian].
 10. Shakhov, V. I. (2007). *Bazova pedahohichna osvita maibutnoho vchytelia: zahalnopedahohichniy aspekt* [Basic pedagogical education of a future teacher: general pedagogical aspect]. Vinnytsia: Edelveis [in Ukrainian].

Kobriy O. M.,

orcid.org/0000-0003-3098-5878

CONTENT AREAS OF PEDAGOGICAL TEACHER TRAINING IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

The article defines basic content areas of pedagogical teacher training in higher educational institutions, based on the principles of humanization and democratization of education and integration of educational activities into the European information space as basic processes that open the possibility of progressive changes in the modern educational system and ensure the release of creative potential. There has been revealed the influence of the humanistic and the democratic tendencies on the formation of qualitatively new agent-agent relations between the personality and all the participants of the educational process, the development of a sense of responsibility for one's own activities, self-initiative as the main driving force of personal progress, students' harmonious formation.

It has been substantiated that the external manifestation of these transformations is priority of morality, abandonment of the dictatorship of man over man and implementation of the human right to choose the subject, methods of activity, positive motivation, improvement of human abilities, strengthening of practical and upbringing aims of disciplines related to social content which provide education in languages and literature. It is emphasized that we need to apply the so-called activity approach to the content of higher education, which creates conditions for democratic construction of the educational content and means providing multilevel material (in order to take into account the peculiarities of teaching and upbringing of children with different abilities and needs), specialized training, in-depth study of certain subjects, ability to use information, to independently analyse processes and phenomena happening around, to solve creative tasks, to adapt to new conditions, to have opportunities to take a non-standard approach to solving life problems.

Key words: humanization, democratization, integration, European information space, creative potential, harmonious formation of personality, semantic directions, pedagogical teacher training, higher educational institutions of Ukraine.

Дата надходження статті: 26.10.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Чепіль М. М.